

NIMISTÖNTUTKIMUKSEN MONIMUOTOISUUS NÄYTTÄYTYI ABERDEENISSA

Nimistöntutkimuksen kansainvälinen kongressi (International Congress of Onomastic Sciences, ICOS) järjestettiin Skotlannin Aberdeenissa viime vuoden elokuussa (4.–11.8.1996). Tapaaminen oli 19. laatuaan. Ensimmäisen kerran nimien tutkijat kokoontuivat Pariisissa vuonna 1938, ja siitä lähtien kongresseja on pidetty kolmen vuoden välein. Seitsemän vuotta sitten (1990) Helsinki sai kunnian isännöidä tapaamista.

Kansainväliseen kongressiin osallistujia saapui luonnollisesti eri puolilta maailmaa — mutta ei tasaisesti kaikkialta. Onomastiikan eli nimistöntutkimuksen alkukoti on Euroopassa (lähinnä Saksassa), jonne tutkimus on yhä voimakkaasti keskittynyt. Kun osanottajia oli 34 eri maasta yhteensä 232, oli heistä peräti 191 eurooppalaisia.¹ Eniten tutkijoita oli Saksasta (40), Isosta-Britanniasta (26) ja Ruotsista (19). Muita eurooppalaisia oli seuraavasti: Suomi 13, Espanja 13, Sveitsi 13, Norja 9, Italia 8, Hollanti 5, Ranska 5, Belgia 4, Itävalta 4, Puola 4, Tsekinmaa 4, Viro 4, Tanska 3, Unkari 3, Venäjä 3, Latvia 2, Portugali 2, Romania 2, Bulgaria 1, Irlanti 1, Islanti 1, Jugoslavia 1 ja Kreikka 1. Euroopan ulkopuolelta tuli 41 tutkijaa (Yhdysvallat 16, Kanada 9, Etelä-Afrikka 7, Israel 4, Japani 2, Kiina 1, Korea 1 ja Australia 1). Osallistujien määrät kertovat myös nimistöntutkimuksen asemasta ja vahvuudesta eri maissa. Ei ole sattumaa, että Etelä-Amerikasta ei ollut lainkaan tulijoita, että aasialaisia oli

vain muutama tai että koko Afrikan manner-ta edustivat pelkästään eteläafrikkalaiset.

Ammatikseen ja täyspäiväisesti nimistöntutkimusta tekevät ovat kansainvälisesti harvinaisia. Heitä on ennen kaikkea Skandinaviassa ja jonkin verran esimerkiksi Saksassa ja Hollannissa. Suuri osa kongressiväestä olikin kielitieteilijöitä, joiden yhtenä tutkimuskohteena on nimistö. Paikalla oli myös nimistöntutkimuksen lähialoilla työskenteleviä: maantieteilijöitä, historioitsijoita, kirjallisuudentutkijoita, antropologeja ym.

PAIKANNIMET ESILLÄ PLEENUMEISSA

Aberdeenin kongressin teema oli väljä: Scope, Perspectives and Methods of Onomastics. Tähän teemaan nivoutuivat niin pleenum- kuin sektioesitelmätkin. Neljän pleenum-esitelmöijän valinnassa oli pyritty tuomaan esiin nimistöntutkimuksen keskeisimpiä näkökulmia ja samalla alan laajalotteisuus ja tieteidenvälisyys. Tässä olikin onnistuttu hyvin. Kukin pleenum-puhuja valotti kattavasti omaa erikoisalaansa. Neljästä pleenumista peräti kolme käsitteli yksinomaan paikannimiä.

Skotlantilaisen Geoffrey W. S. Barrowin avauspleenumin aihe oli perinteinen: Scottish Place-Names and History. Vanhastaanhan paikannimiä on ahkerasti käytetty historian ja etenkin asutushistorian tutkimuksen apuneuvona. Barrow peräänkuulut-

¹ Nämä ja muut lukumäärät on laskenut Sirkka Paikkala, josta osoitamme hänelle kiitoksen.

ti historioitsijoiden ja nimistöntutkijoiden yhteistyötä. Hän uskoi, että laaja paikannimistön tuntemus voisi jopa muuttaa historiantutkijoiden käsityksiä historian vaiheista.

Englantilaisen Margaret Gellingin esitelmä *Place-Names and Landscapes* toi esiin uudehkon ja muodikkaan näkökulman: paikannimiä tutkitaan keskeisenä osana sitä maisemaa, jossa niitä käytetään (vrt. Strid, Jan Paul 1993: *Kulturlandskapets språkliga dimension. Ortnamnen*. Uppsala.). Nimiä selitettäessä on otettava huomioon se, millaiseen maisemaan kukin nimi sopii.

Kanadalaisen Henri Dorionin aihe oli lähinnä sosio-onomastinen (*La Toponymie complice involontaire de la politique?*). Dorion tarkasteli sitä, kuinka paikannimet ovat osa poliittista, juridista ja ideologista toimintaa.

Saksalaisen Gerhard Kossin pleenum-esityelmä oli käytännönläheinen: *Namen im Unterricht*. Koss tarkasteli sekä henkilönettä paikannimien käyttöä kouluopetuksessa ja toivoi koulujen ottavan nimet entistä tiiviimmin eri luokka-asteiden opetusohjelmaan. Nimistö ja sen tutkimus tuovat esiin myös kansain- ja tieteidenvälisyyden ja opettavat paljon kielen synkronisista ja diakronisista suhteista.

169 ESITELMÄÄ KOLMELLA KIELELLÄ

Pleenum-esityelmien ohella Aberdeenissa oli tarjolla runsain määrin sektioesityelmiä: neljässä eri sektiossa niitä pidettiin yhteensä 169. Valtaosa esitelmistä oli englanninkielisiä (95). Saksankielisiä oli 43 ja ranskan-kielisiä 31. Esitelmien ryhmittely noudatti jossakin määrin teemallista jakoa, mutta tärkeämpi jakoperuste oli kieli: samassa sektiossa kuultiin vain yhdenkielisiä esitelmisiä. 13 suomalaisesta osallistujasta seitse-

män piti esitelmän. Esitelmien pitäjät ja aiheet olivat: Terhi Ainiala (*On Defining the Proper Name and the Place-Name*), Marianne Blomquist (*Names in Almanacs of Finland 1810–1995*), Eero Kiviniemi (*History of first names of Finnish origin*), Raija Miikkulainen (*The Database of Finnish Toponyms*), Sirkka Paikkala (*Genealogische Methoden in der Zunamenforschung*), Ritva Liisa Pitkänen (*A Farmer's and a Fisherman's Nomenclatures: Occupation as decisive factor*) ja Marja Viljamaa-Laakso (*Street Names and Identity*).

Kongressin esitelmistä lähes puolet käsittelee paikannimiä. Henkilönnimiin perehdyttiin noin joka kolmannessa esitelmässä. Lopuissa aiheena olivat joskus molemmat, joskus vain propri eli nimet yleensä. Muunkinlaisia nimiä tarkasteltiin, kuten kirjallisuuden ja liike-elämän nimiä.

PROPRIN OLEMUKSESTA JA PAIKANNIMITYPOLOGIOISTA

Kaikissa kielissä on nimiä, ja nimien antaminen ja käyttäminen ovat universaaleja toimintoja. Kielikohtaiset erot eivät siis ole esteenä, kun mietitään keskeisiä, teoreettisia kysymyksiä. Tärkeimpiä niistä on: mikä oikeastaan on propri, erisnimi? Tätä filosofien ja kielitieteilijöiden jo vuosituhansia pohtimaa ongelmaa käsiteltiin Aberdeeninakin.

Proprin tehtävä on ennen kaikkea yksilöidä. Appellatiivit tätä vastoin luokittelevat. Propri ovat monoreferentiaalisia, yksiviitteisiä. Tästä proprien perustehtävästä tutkijat ovat yksimielisiä. Voisiko propri kuitenkin tehdä muutakin? Missä propriin ja appellatiivin välinen raja oikein kulkee? Tähän kysymykseen — ja ennen kaikkea onomastisen ja etymologisen tutkimuksen väliseen eroon — puuttui yksi nimistöntutkimuksen »guruista», tsekkiläinen Rudolf Šrámek. Jos nimiä tutkitaan etymologises-

ti, niitä käsitellään oikeastaan kuin appellatiiveja. Nimistöntutkimuksen tehtävä ei kuitenkaan voi olla »selittää» nimiä etymologisesti, vaan selvittää nimistön ja nimisysteemien yleisiä ja teoreettisia ominaisuuksia. Šrámekin sanoma saattaa suomalaisen nimistöntutkimuksen näkökulmasta kuulostaa itsestään selvältä. Nimistön varsinaisen tutkimuksen ja etymologisen selittämisen raja ei kuitenkaan ole kaikkialla kiistanon; esimerkiksi Saksassa on korostettu etymologisen työn merkitystä.

Ruotsalainen Bengt Pamp jatkoi osin samoista lähtökohdista kuin Šrámek. Hän jatkoi nimistöntutkimuksen kahteen osaan: nimifilologiaan ja nimilingvistiikkaan. Nimifilologia on ennen kaikkea etymologista tutkimusta; se tutkii nimiä »viestin tuojina». Nimilingvistiikan kohteena ovat taas nimet kielen osana. Sen tärkeimpiä tehtäviä on selvittää, mikä oikein on propri, erisnimi.

Belgialainen Willy Van Langendonck on pohtinut nimiteoriaa laajalti aiemminkin. Tällä kertaa hän esitteli laatimaansa typologisiin perusteisiin nojaavaa paikannimien jaottelua. Van Langendonckin mukaan paikannimiä voidaan jakaa kategorioihin sekä muodollisin että semanttisin perustein. Näiden luokkien välillä on hänen mukaansa selvä vastaavuus. Esimerkiksi suffiksin sisältävät nimet olisivat usein valtioiden ja maanosien nimiä (*Scot+land*, *German+y*, *Bulgar+ia*) ja luokittelevan appellatiivin sisältävät puolestaan esimerkiksi peltojen, katujen ja merien nimiä (*Big Field*, *Fleet Street*, *the North Sea*). Van Langendonckin esimerkkinimet voisi kuitenkin sijoittaa toisinkin: *Scotland*-nimen *land* voisi olla luokitteleva appellatiivi eikä suffiksi. Lisäksi on suuri joukko paikannimiä, jotka eivät lainkaan sovi tähän malliin. Van Langendonckin jaottelu onkin liian yleistävä ja sattumanvarainen. Nimen muodollisen rakenteen ja semanttisen sisällön

vastaavuuksista olisi syytä puhua paljon varovammin ja vain riittävän laajan aineiston turvin.

UUSIA NÄKÖKULMIA TOPONYMIAAN

Paikannimien tutkimus on aina ollut onomastiikan suosituin kohde eikä tilanne näy tässä suhteessa muuttuneen. Aberdeenissa toponymien tutkijoita kiinnostivat paljon vanhat ja perinteiset kysymykset, mutta myös uusia näkökulmia oli ilahduttavasti mukana.

Etymologinen tutkimus on aina ollut vahvoilla. Aberdeenissa kuultiinkin useita esitelmiä, jotka käsittelivät jonkin nimen tai nimenosan alkuperää. Pohdittavana olivat esimerkiksi: Onko joennimi *Lech* pikemmin baski- kuin germaanilähtöinen? Mikä on englantilaisten skandinaavisen *thveit*-elementin sisältävien nimien etymologia ja historia?

Toinen vahva alue on perinteisesti ollut aluemonografoissa: on esitelty jonkin tietyn alueen ja usein vielä vain tietynlajisten paikkojen nimiä. Saimme kuulla esimerkiksi, miten kallioita ja riuttoja Japanin rannikolla on nimetty. Tämänkaltaisten aiheiden tulisi kuitenkin pyrkiä yleisempien kysymysten ja lainalaisuuksien pohdintaan. Miksi jaksaisimme kiinnostua siitä, mitä murrenanaa jollakin maailman kulmalla on käytetty tietynlaisesta paikasta?

Varsinkin aiemmin paikannimiä on käytetty apuna selvittäessä jonkin alueen asutushistoriaa. Tähän kysymykseen keskittyi Aberdeenissa yllättävän harva puhuja, mitä voidaan pitää myös merkinä nimistöntutkimuksen monipuolistumisesta. Uudemmat aiheet ovat osin syrjäyttäneet vanhat.

Lainanimien, lainakontaktien ja kieliraja-alueen nimistön tutkimus on ollut vireää jo pitkään. Tallinnalainen Peeter Päll teki selkoa Viron paikannimistä, joihin ovat jäl-

kiä jättäneet ennen kaikkea ruotsalaiset, venäläiset ja latvialaiset. Usein vieraskieliset nimet on mukautettu oman kielen äännejärjestelmää vastaaviksi, esimerkiksi ruotsin *Svibystä* on tullut *Sviibi*. Virolaiset ovat myös kääntäneet nimiä omalle kielelleen, esim. ruotsin *Gamby* muuttui *Vanakülaksi*.

VIRALLINEN NIMISTÖ TUTKIMUSKOHTENA

Vanhastaan paikannimet ovat olleet »omavaraisia»: kansanomaiset nimet syntyivät kussakin (maalais)yhteisössä tarpeen mukaan eikä niitä tarvinnut erikseen »synnyttää». Tällaisten paikannimien rinnalle vaa­dittiin kaavoitetussa kaupunkimaisemassa virallisia nimiä, jotka piti laatia vasiten näille paikoille.

Virallisten nimien tutkiminen on ollut jo pitkään keskeinen osa onomastiikkaa. Aberdeenissa aiheesta esitelmöi mm. norjalainen Gunnstein Akselberg, joka tarkasteli kadunnimien kielellistä muotoa ja nimien valinnan normeja. Ruotsin Mats Wahlbergin näkökulma oli historiallinen: kuinka Upsalassa on keskiajalta lähtien nimetty katuja ja kortteleita. Hänen mukaansa varhaisimpia kadunnimiä ei oikeastaan voi nimiksi kutsuakaan, koska ne vain kuvasivat paikkaa (esimerkiksi kadulla asuvan henkilön mukaan) ja vaihtuivat, kun asukas vaihtui.

Uusia nimiä on pitänyt luoda muillekin kuin kaduille, teille, puistoille yms. Norjan öljykenttien nimiä tarkasteli esitelmässään Eli Johanne Ellingsve. Kun tavallinen maalaismaisema (ja kaupunkikin) yleensä on tarjonnut riittävästi keinoja, joilla paikat jo ominaisuuksiensa perusteella on voitu erotella toisistaan, ei tämä ole ollut mahdollista öljykenttien kohdalla. Ulkomerellä sijaitsevat kentät eivät ulkonäöltään, muilta ominaisuuksiltaan ja käyttötarkoituksiltaan juuri eroa toisistaan.

Öljykenttiä nimettäessä on käytetty hyväksi aihepiirinimeämistä. Suosituimpia aihepiirejä ovat olleet mytologiat (*Odin, Tor*), sadut (*Snøhvit*), saogat (*Edda*) ja kalat ja vesilinnut (*Albatross, Eldfisk*). Ovatko tällaiset nimet pelkkiä yksilöiviä etikettejä vai kuvaavatko ne jollakin tavoin nimettyjä paikkoja? Ellingsven mukaan öljykenttien nimet eivät ehkä kuvaa paikan ulkoisia ominaisuuksia mutta kylläkin kenttien atmosfääriä ja niihin sisältyviä odotuksia.

Tällainen katsantokanta on toki perusteltavissa. Itse huomasimme öljykenttien nimien muistuttavan tavaramerkkien nimiä. Molemmat ovat kaupallisia nimiä, joiden on oltava helposti muistettavia ja positiivisia assosiaatioita herättäviä. Ainoa ero tavaramerkkien ja öljykenttien nimien välillä lienee se, että öljykentän nimi todella yksilöi, kun taas tavaramerkin nimi myös luokittelee: se tarkoittaa kaikkia samanlaisia tuotteita.

KÄYTÄNNÖN APUNEUVOJA JA SOVELLUKSIA

Aberdeenissa käsiteltiin myös nimistöntutkimuksen käytännön kysymyksiä. Minkälaisia teknisiä apuvälineitä ja -keinoja onomastiikalla on käytettävissään? Missä muodoissa tutkimuksen tuloksia tuodaan julki? Kuinka tutkimus hankkii aineistonsa?

Yksi keino julkaista nimiaineistoja on tehdä paikannimikartastoja. Samalla saadaan esille laajempia nimistömaantieteellisiä linjoja. Paikannimikartaston teon välttämätön edellytys on riittävien nimimateriaalien olemassaolo. Tätä korosti nimiatlasten teon veteraani, saksalainen Ernst Eichler. Hän muistutti myös toisesta periaatteesta: nimikartastojen on pyrittävä kuvaamaan nimistöllisiä, onyymisiä seikkoja, ei sanastollisia.

Suomalainen nimistöntutkimus on jo pitkään voinut nojautua kattavaan ja luotet-

tavaan kentältä poimittuun suulliseen nimeaineistoon. Emme välttämättä aina tule ajatelleeksi, kuinka ainutlaatuista tällainen maailmanlaajuisesti on. On selvää, että nimikokoelmamme ja kenttätutkimuksemme ovat myös ohjanneet tutkimuksemme suuntaa. Nimisysteemit, nimimaisemat ja nimien käyttö ovat aiheita, joihin ei pääsisi käsiksi ilman monipuolisia kenttäaineistoja.

Monissa maissa lähteinä ovat tähän asti olleet ennen kaikkea vuosisatojakin vanhat kirjalliset aineistot. Viime aikoina kentältä kerätyn nimimateriaalin arvo on kuitenkin yhä laajemmalti huomattu. Skotlantilainen Doreen Waugh oli lähtenyt keräämään paikannimiä mm. Orkneyn ja Shetlandin saarilta. Hän huomasi, että kenttäkeruu on erinomainen tapa saada tietoa nimien kehityksestä ja alkuperästäkin. Waugh esitti, että jonkin alueen paikannimiä selvittelevän tutkimuksen tulisikin aina nojautua paitsi kirjallisiin myös kenttälähteisiin.

KESKIAJAN HENKILÖNNIMISTÄ NYKYNIMIIN

Henkilönnimitutkimuksella eli antroponymialla on vanhastaan ollut eräänlainen pikkusisaren rooli nimistöntutkimuksessa. Aberdeenin kongressi vahvistikin vaikutelmaa, että henkilönnimiaiheisiin tartutaan usein »kevyemmällä kädellä» kuin muuhun nimistöntutkimukseen. Monet henkilönnimiesitelmät perustuivat esimerkiksi varsin suppeisiin aineistoihin. Kattavia henkilönnimiaiheistoja ei tosin monessakaan maassa ole vielä luotu — tai sitten olemassa olevia aineistoja ei ole osattu hyödyntää. Laajoihin aineistoihin nojaaminen lisäisi kuitenkin tutkimustulosten vakuuttavuutta ja nostaisi siten tutkimuksen tasoa. Alan vaikiutumattomuudesta kertoo myös se, että terminologia näyttää edelleen olevan kirjavaa; Aberdeenissa keskustelua syntyi mm.

termin *nickname* käytöstä.

Aiheiltaan esitelmät liikkuivat kuitenkin laajoilla vesillä. Teemoina olivat niin Euroopan keskiaikaisista asiakirjoista löytyvät nimet kuin Kanadan inuitien tai Etelä-Afrikan etnisten ryhmien nykynimistöt — ja skottilaisten *Mac*-nimien taustat. Etuja sukunimien lisäksi tarkastelun kohteina olivat patronyymit ja muut lisänimet sekä kokonaiset henkilönnimisysteemien muutokset. Antroponymian teoriaa ja metodologiaakaan ei unohdettu, joskin niiden käsittely jäi muutaman, etupäässä itäeurooppalaisen tutkijan varaan.

Historiallinen — varsinkin keskiaikainen — nimistö näyttää jatkuvasti kiinnostavan keski- ja eteläeurooppalaisia tutkijoita. Katsauksia luotiin esimerkiksi Lausannen kaupungin henkilönnimistöön 1200-luvulla sekä varhaiskeskiaikaisiin germaaniin naistennimiin.

Lähemmäksi nykypäivää tulivat esitelmät, joissa tarkasteltiin eri maiden tai etnisten ryhmien henkilönnimiä noin sadan vuoden perspektiivillä. Eva Brylla esitteli Ruotsin sukunimistöä tällä vuosisadalla, Marianne Blomqvist suomalaista almanakkanimistöä vuodesta 1810 lähtien ja Eero Kiviniemi Suomen omakielisten etunimien taustoja. Lisäksi eri näkökulmista käsiteltiin mm. Belgian, Espanjan ja Viron sukunimiä, Hollannin, Latvian, Norjan ja Sudanin etunimiä sekä portugalilaisia lisänimiä.

Oman värinsä kongressiin toivat pari yhdysvaltalaista tutkijaa, jotka käsitelivät esitelmissään henkilönnimien foneettisia piirteitä. Barry III Herbert selvitteli tyttöjen ja poikien etunimien foneettisia eroja ja Grant Smith poliitikkojen sukunimien foneettisten piirteiden vaikutusta vaalituloksiin. Jälkimmäisen teoria ennusti Clintonille (6,5 pistettä) selvää vaalivoittoa Dolesta (2,0) viime vuoden presidentinvaaleissa. Siihen, millä perusteella nimien foneettiset piirteet oli pisteytetty, ei kuitenkaan saatu

vakuuttavaa selitystä. Muut amerikkalais-esitelmät käsittelivät mm. ikäryhmien vaikutusta nimenantoon sekä Missourin osavaltion lempinimen »Show-Me State» historiallista taustaa.

MONIKULTTUURINEN NIMISTÖ

Kulttuurien kohtaaminen ja monikulttuurisessa yhteiskunnassa eläminen heijastuu monin tavoin henkilönnimiin. Näitä nimi-vaikutuksia ja -murroksia tutkitaankin useissa maissa ahkerasti. Esimerkiksi apartheidin jälkeisessä Etelä-Afrikassa eletään nimistöntutkimuksen kannalta kiinnostavaa murrosvaihetta; maan xhosan-, afrikaansin- ja englanninkielisen väestön nimikäytäntöjä esitteli Vivian de Klerk. Robert Herbert (Yhdysvallat) selvitteli taas eteläisen Afrikan henkilönnimisysteemien kulttuurisia funktioita.

Ainoa aasialaista henkilönnimistöä käsitellyt tutkija oli korealainen Kwang-sook Lien. Koreaan on omaksuttu runsaasti ulkomaisia, lähinnä englantilaisia etunimiä, jotka ovat yleensä saaneet paikallisen asun, esim. *Martha* on Koreassa *Ma-ru-ta*. Eurooppalaistumisen vaikutusta Kanadan inuitien nimistöön käsittelee taas Valerie Alia (Yhdysvallat).

Länsimaisemmalla maaperällä liikkuvat esitelmät, joissa selviteltiin monikulttuurisen ympäristön vaikutusta henkilönnimiin eri Euroopan maissa tai Amerikassa. Saksalainen Ernst-Michael Christoph kuvaili ongelmia, joita syntyy, kun Venäjältä joukoittain palaavien saksalaisten etu- ja sukunimiä yritetään uudelleen saksalaistaa. *Ivanista* tulee helposti *Johannes*, mutta yhtä selvää ei ole, että *Gibner* onkin aiemmin ollut *Hübner*. Norjalainen Peter Hallaråker tarkasteli Amerikan norjalaisten sukunimistöä, jossa on paljon käännösnimiä, esim. *Haugenista* on tullut *Hill* ja *Lofthusista* *Upstairs*. Patrick Hanks (Englanti) esitteli

puolestaan mittavaa *Dictionary of American Family Names* -sanakirjahanketta. Ranskankielisten kanadalaisten sukunimet — ja niihin liittyvät kansanetymologiat — olivat samoin yhden esitelmän aiheena.

KIRJALLISUUDEN JA LIIKE-ELÄMÄN NIMIÄ

Kaunokirjallisuuden nimistö näyttää jatkuvasti kiinnostavan nimistöntutkijoita. Aberdeenissa aiheeseen oli tarttunut kymmenisen tutkijaa. Esitelmissä käsiteltiin niin maailmankirjallisuuden merkkiteosten nimistöä kuin vaikkapa C. K. Chestertonin salapoliisikirjojen nimimaailmaa.

James Joycen Finnegan's Wake -teoksen ranskannoksen nimiä ja niiden kääntämiseen liittyneitä ongelmia esitteli israelilainen Henri Diament. Esitelmä sai tosin pohtimaan, miksi kaunokirjallisuuden nimistöä ylipäänsä pitäisi kääntää; proprithan ovat propreja. Ehkä kääntämisellä halutaan osoittaa, että propreilla voi — varsinkin kaunokirjallisuudessa — olla muitakin funktioita kuin yksiselitteinen tarkoitusseensa viittaaminen. Lastenkirjallisuudessa nimien kääntäminen on sen sijaan vakiintunut käytäntö, joskin syy on käytännöllinen: nimien tutuus ja läheisyys. Yhdysvaltalainen Barbara Nykiel-Herbert esittelikin eteläafrikkalaisen hankkeen, jossa kymmenen lastentarinaa käännettiin — nimineen — seitsemän eri kansanryhmän kielelle.

Modernin rocklyriikan nimistöön loi välähdyksen Siebert Neethling (Etelä-Afrikka), joka esitteli suosituksen eteläafrikkalaisen artistin Laurica Rauchin laulun Hot Gates. Laulu sisältää kaikkiaan 58 paikannimeä, joihin liittyvät konnotaatiot luovat ja kantavat merkityksiä tekstissä hyvin kiintoisalla tavalla.

Nimistöntutkimuksen kannalta liike-elämä on aivan omanlaisensa maailma. Sen nimistöä säätelevät varsin voimakkaasti

niin yrityslainsäädäntö kuin liike-elämän markkinointi- ja muut tarpeet. Aberdeenissa tätä aihepiiriä käsitteli vain muutama tutkija. Ludger Kremer (Belgia) esitteli saksalaisia yritystennimiä, ja Ranskan ja Espanjan yritysnimistöä käsitteli Christian Schmitt (Saksa). Myös tavaramerkkejä ja ravintolanimistöä tarkasteltiin.

Muut nimistöntutkimuksen sivuhaarat olivat Aberdeenissa suppeasti edustettuina. Esimerkiksi eläintennimiä käsitteli ainoastaan puolalainen Bozena Frankowska-Kozak. Nimistöntutkimuksen liepeillä liikkui sen sijaan vanhoja englantilaisia lintujenimiä käsitellyt esitelmä, jossa ei tarkasti ottaen ollut kyse nimistä vaan nimityksistä.

Kaikkiaan Aberdeenissa pidetyn ICOS

XIX -kongressin antia voisi luonnehtia monipuoliseksi ja ajatuksia herättäväksi. Esitelmiä kuuntelemalla sai varmasti hyvän kokonaiskuvan tämän päivän onomastiikasta. Seuraava nimistöntutkijoiden kansainvälinen kongressi, ICOS XX, pidetään Espanjan Santiago de Compostelassa kolmen vuoden kuluttua. ■

TERHI AINIOLA

*Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki
Sähköposti: Terhi.Ainiala@Domlang.Fi*

MINNA SAARELMA-MAUNUMAA

*Laurintie 102, 01400 Vantaa
Sähköposti: Saarelma@Clinet.Fi*

MIKÄ HAUTASI MIETINNÖN? — VUODEN 1915 KIELIOPPIKOMITEAN MIETINNÖN KOHTALOSTA

Vuonna 1843 säädetty koulujärjestys toi Suomen kouluissa latinan rinnalle niin sanottujen uusien kielten — saksan, ranskan ja venäjän — opetuksen. Myös suomen kielen opetus koki nousukautta. Opetusta hankaloitti oppikirjojen puute ja se, että kieliopin opetus oli hunningolla; ei osattu päättää, opetetaanko kielioppia uusien kielten vai suomen yhteydessä (Hakulinen 15.2.1996). Myös käytetty terminologia ja kielioppitermien määritelmät olivat sekavia. Käsitys kieliopin järjestelmästä koki murroskautta.

Keisarillinen senaatti otti askeleen kohti tilanteen selkiyttämistä perustamalla kielioppikomitean marraskuussa 1885. Komitea julkaisi mietintönsä heinäkuussa 1886, ja se tuli painamaan leimansa 1800-luvun lopulla käytettyihin koulukielioppeihin. Tässä mietinnössä oli kuitenkin huomattavia puutteita, minkä vuoksi Keisarillinen Senaatti päätti Koulutoimen yllähallituksen ehdotuksesta asettaa uuden kielioppikomitean niinkin pian kuin vuonna 1906. (Komiteamietintö 1915: 2.) Komiteaan kuuluivat Ralf Saxén, E. N. Setälä ja I. Uschakoff.¹

¹ Komitean kokoonpanossa tapahtui useita muutoksia (Komiteamietintö 1915: 3). Tämä oli lopullinen kokoonpano.